

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционные процессы, регионы, строительная отрасль, экономика, статистика.

Meger M., Kramarchyk B., Reverchyk C. Lines of investment foreign but their influence on regional economy in Ukraine

On the basis generalization of foreign experience of management investments grounded expedience of bringing in and form of the use of direct foreign investments is in the regional economy of Ukraine. The place of the Ukrainian economy is considered in modern investment space. Grounded thesis, that direct foreign investments are the key constituent of leadthrough of economic reform in Ukraine.

Keywords: direct foreign investments, investment activity, investment processes, regions, build industry, economy, statistics.

УДК 368.013

*Доц. Г.В. Миськів, канд. екон. наук – Львівська філія
Європейського університету; доц. Р.А. Крамченко,
канд. екон. наук – Львівська КА*

**ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ДИНАМІКУ СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ**

Розглянуто розвиток ринку страхування в умовах сучасної економічної кризи. Коротко охарактеризовано ситуацію на ринку страхування напередодні кризи та виокремлено чинники, що призвели до поглиблення кризового становища у галузі. Окрім того, автори розглядають подальший можливий розвиток ситуації у страховому бізнесі. Встановлено, що фінансові труднощі у страхових компаній виникли через те, що до кризи вони не раціонально формували в достатньому обсязі свої резерви – кошти, які спрямовують на погашення відшкодувань за полісами у разі настання страхових випадків.

Ключові слова: страхування, страховик, страхувальник, страхові премії, страхові виплати, страхові компанії.

Вступ. Донедавна страхування – одна із галузей економіки України, що досить динамічно розвивалася. Обсяги операцій на ринку страхових послуг неухильно зростали – майже на 50 % щороку. Експерти і надалі прогнозували неухильне зростання ринку реального страхування – не менш як на 20 % щорічно, а динаміка ринку страхування життя мала зростати приблизно на 70 % річних. Проте сталося неочікуване – восени 2008 р. в Україні розпочалася фінансова криза. Найболіснішого удару криза завдала по фінансових посередниках, серед яких виявились і страхові компанії. Отож, високі прибутки для страховиків закінчилися і почалася боротьба за виживання.

Мета дослідження. Виокремити, дослідити та охарактеризувати новітні тенденції розвитку страхового ринку України з погляду впливу кризових явищ на нього.

Результати дослідження. На початок кризи, тобто у II півріччі 2008 р., для страхового ринку України були характерні такі тенденції:

- поширенням обсягу операцій перестрахування, здебільшого, в межах України; зменшенням обсягів перестрахування у нерезидентів; відновленням тенденцій використання страхування для мінімізації оподаткування;
- залежністю від банківського каналу реалізації – досить велика кількість страхових премій за видами страхових послуг, сплачувалися з допомогою кредитування;

- незмінно невисокою якістю активів страховиків, якими можуть бути представлені страхові резерви: з понад 20 млрд грн таких активів станом на 1 липня 2008 р. на акції припадало 36 % (з них на акції першого рівня лістингу менше 1 %), банківські депозити 29,4 %, грошові кошти на поточних рахунках 8,5 %, права вимоги до перестраховиків 12,5 % [4].

Проте, незважаючи на перелічені особливості страхового ринку та певні негативні тенденції у розвитку страхового бізнесу, страхові компанії (СК) працювали з надвисокою рентабельністю – подекуди від сотні до тисячі відсотків, що зумовлювало неухильне зростання кількості СК на ринку. Так, загальна кількість СК на кінець 2007 р. становила 447, а вже на кінець 2008 р. – 475. До того ж, зростала кількість СК як у галузі страхування життя, так і за іншими ризиками [5].

Втім, з настанням кризи ситуація кардинально змінилася. Усі негативні аспекти у діяльності компаній виявилися фатальними. І вже у I півріччі 2009-го компаніям ледве вдавалося виплачувати за страховками. Деякі страхові компанії звинувачували у такій ситуації банки, які "заморозили" страхові резерви на депозитних рахунках (на депозитах зберігалося близько 30 % страхових резервів). Іншою причиною низької ліквідності страхових компаній став кризовий обвал українського фондового ринку: станом на кінець 2008 р. СК тримали в цінних паперах 39,4 % своїх резервів. Обвал фондового ринку у 2008 р. на 75 %, призвів до нестачі коштів у страховиків навіть на виплати відшкодувань клієнтам.

Проте варто погодитися, що фінансові труднощі у страхових компаній виникли через те, що до кризи вони не раціонально формували в достатньому обсязі свої резерви – кошти, які спрямовують на погашення відшкодувань за полісами у разі настання страхових випадків. Зазвичай СК інвестували страхові резерви в різноманітні фінансові інструменти (цінні папери, депозити, нерухомість) для отримання додаткового доходу, частина ж грошей зберігалася на поточних і депозитних рахунках. Чимало СК інвестували на фондовому ринку в "сміттєві" цінні папери, продати які було б досить складно навіть до кризи.

З іншого боку, проблема СК полягала в тому, що в останні кілька років багато страховиків перекривали страхові виплати за рахунок надходжень від продажу нових полісів, тобто їхня діяльність будувалася за принципом фінансової піраміди. І таке було можливе, оскільки ринок розростався бурхливими темпами, а обсяг отриманих від страхувальників бонусів перекривав витрати СК. Проте, вже у I кварталі 2009-го продаж страховок істотно скоротився: за даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, збір валових премій зменшився на 12,7 % порівняно з I кварталом минулого року (табл. 1) [2].

Населення здебільшого купувало товари першої потреби та погашало кредити. Багато хто відмовився від необов'язкових витрат – зокрема від придбання страхових полісів.

Наявність значних проблем на страховому ринку визнавали і самі страховики. Кількість компаній, здатних здійснювати страхові виплати пов-

ністю і вчасно, істотно зменшилася – станом на листопад 2009 р., із 450 зареєстрованих в Україні страхових компаній на ринку залишилося лише 20-30 СК [4], які займалися повноцінним страховим бізнесом: продавали поліси і виплачують відшкодування. У 2009 р. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг анулювала ліцензії 17 страхових компаній. Втративши ліцензії, СК відповідно змушені закритися. Фактично на страховому ринку у 2010 р. назріває низка банкрутств.

Табл. 1. Обсяг страхового ринку у 1 півріччі 2009 р.

Кошти	У 1 півріччі 2009 р., млрд грн	Порівняно з аналогічним періодом 2008 р, %	У 1 кварталі 2009 р., млрд грн	Порівняно з аналогічним періодом 2008 р, %
Валові страхові платежі	9,514	-15,74	4,677	-12,7
Страхові відшкодування	3,276	-3	1,5	-2,36
Активи	41,99	+18,1	н/д	н/д
Резерви	9,514	+5,4	н/д	н/д

Проте, незважаючи на кризу, яка і надалі тримає в полоні економіку нашої держави і лише посилюється дією політичних чинників, в Україні з'явилося 18 нових страхових компаній, які змушені пристосовуватися до теперішніх умов ведення страхового бізнесу та враховувати особливості сучасного періоду. А тому, оскільки ринок стискається та оптимізується, нові СК вже не можуть працювати за принципом фінансових пірамід, а повинні здійснювати виплати клієнтам лише з власних резервів.

Для залучення клієнтів нові СК вимушені виробити та запроваджувати нові стратегії розвитку. Наприклад, СК "Наста" (відкрита влітку 2008 р.), на відміну від інших страховиків, які активно знижують ціни для залучення нових клієнтів, вирішила підняти тарифи за страховими полісами та страхує лише автомобілі середнього та високого цінових сегментів. СК "Експрес-страхування" (розпочала роботу у листопаді 2008 р.) продає страхові поліси винятково в автосалонах УкрАВТО, зовнішніх агентських мережах та через агентів фізичних осіб, зекономивши таким чином на розвитку власної мережі філій.

Проте, незважаючи на притаманність нових чи старих стратегій у діяльності страхових компаній, криза негативно вплинула як на нові компанії, так і на старі. Головною проблемою страховиків виявилася нестача коштів через призупинення банківського кредитування. Багато клієнтів як фізичних осіб, так і юридичних, відмовляються від страхових послуг через брак коштів. До того ж, багато старих СК часто порушували свої зобов'язання та затримували або взагалі не здійснювали страхових виплат, що відповідно знизило попит та довіру до страхових послуг.

Щоб утриматися на ринку, страхові компанії повинні змінити свою бізнес-модель. У докризові часи близько 70 % продажу страховиків забезпечували банки: користуючись тим, що в разі надання іпотечних та автокредитів позичальники зобов'язані придбати страхівку, банки змушували своїх

клієнтів купувати поліси в конкретних СК. За найоптимістичнішими прогнозами, обсяги банківського страхування уже знизилися приблизно на 60 %, при цьому саме через банківський канал у докризовий період надавались послуги страхування автоКАСКО, майна, а також страхування від нещасних випадків. Тепер же страховикам доведеться шукати нові канали продажу, причому дехто з них буде змушений фактично будувати бізнес з нуля.

Крім того, окремі СК до кризи не диверсифікували свій бізнес, спеціалізуючись тільки на одному виді страхування – наприклад, продажі полісів ОСАЦВ і КАСКО. З настанням фінансової кризи така схема роботи виявилася недієвою, оскільки автопродаж спав у декілька разів. А тому тепер страховикам доведеться розвивати одразу декілька напрямків діяльності. При цьому їм, як і банкірам, доведеться приділяти більше уваги ризик-менеджменту – формувати якісні резерви у великих обсягах.

На сьогодні вже багато СК освоюють нові підходи до роботи з клієнтами – продають поліси в Інтернеті та активно залучають до продажу позаштатних страхових агентів. Деякі запустили послугу перестрахування для фізичних осіб: за певну плату СК зобов'язується погасити зобов'язання несумлінної компанії.

Для виходу з ситуації, що склалася, у 2009 р. більшість страховиків були змушені переглянути структуру своїх фінансових портфелів, при цьому у найближчі 6-12 місяців будуть вкрай обмежені можливості для ефективного розміщення коштів страхових резервів, оскільки напрями розміщення чітко обумовлені законодавством, однак жоден з них не здатний наразі забезпечити прибуткову віддачу, зважаючи на тривалу фінансову кризу (ані банківські депозити, ані фондовий ринок, ані ринок нерухомості тощо).

У 2010 р. варто очікувати зростання тарифів на страхові послуги, збільшення обмежень і вилучень, а також подальші банкрутства СК. Значно скоротиться збір премій через такі канали продажу, як банки, автосалони та туристичні компанії.

Ймовірні втрати очікують добровільні види страхування, оскільки населення також ще найближчим часом не оговтається від кризи та не вийде на рівень стабільності в отриманні прийнятних доходів. Забезпечити приріст обсягів страхових премій найближчим часом будуть здатні, переважно, обов'язкові види: ОСАЦВ, страхування сільськогосподарських ризиків, страхування ядерних ризиків тощо. Страховики здебільшого не залучатимуть значну кількість нових клієнтів, проте зосередять зусилля на утриманні існуючих. При цьому клієнтура перетікатиме з компанії в компанію в пошуках більш зручних і вигідних умов.

Скорочення обсягів може зачепити також більшість видів корпоративного страхування, особливо медичного. Головна причина – загальне зменшення числа працівників, які разом з робочим місцем автоматично втратять оплачувані підприємствами поліси добровільного медичного страхування, страхування життя та від нещасного випадку. За даними Міністерства праці, в режимі неповного робочого дня вже у листопаді 2008 р. працювали понад 822 тис. осіб, у відпустки без збереження заробітної плати відправлено понад

25 тис. осіб. У 2009 р. з підприємств України було звільнено майже 3 млн осіб. Інша причина скорочення корпоративного страхування – економія видатків з боку більшості юридичних осіб.

Висновки. Таким чином, ми дослідили основні тенденції сучасного кризового розвитку страхового ринку України.

Найкращі роки розвитку страхового ринку України залишилися позаду. СК не були готові до кризових змін на ринку, а тому більшість не змогли провадити свою діяльність у сучасних умовах. Нераціональність та недалекозорість у розміщенні власних резервів призвели до неспроможності здійснювати страхові відшкодування та, відповідно, до дискредитації страхової діяльності загалом. На сьогодні СК потрібно шукати нові шляхи для приваблення клієнтів, диверсифікувати свій бізнес та знаходити оптимальні шляхи для інвестування вільних коштів.

Література

1. **Акименко А.** Развитие отечественного страхового рынка – шаг к укреплению национальной безопасности Украины / А. Акименко // Финансовые услуги. – 2009. – № 5-6. – С. 58-60.
2. **Друженко К.** Нічні страхи / К. Друженко // Контракты. – 2009. – № 24. – С. 10.
3. **Прандецкий И.** Интеграция страхового рынка Украины в глобальный рынок страхования – путь к развитию / И. Прандецкий // Финансовые услуги. – 2008. – № 3. – С. 8-12.
4. **Руденко В.** Страх і жах / В. Руденко // Контракты. – 2009. – № 36. – С. 20.
5. **Скорочення** обсягів може зачепити також більшість видів корпоративного страхування. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uainsur.com>
6. **Державна комісія** з регулювання ринків фінансових послуг анулювала ліцензії/ [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.forinsurer.com>.

Мыскив Г.В., Крамченко Р.А. Влияние финансового кризиса на динамику страхового рынка Украины

Рассматривается развитие рынка страхования в современных кризисных условиях развития экономики. Коротко охарактеризована ситуация на рынке страхования в канун кризиса и выделены факторы, которые привели к углублению кризисного положения в отрасли. Кроме того, авторы рассматривают последующее возможное развитие ситуации в страховом бизнесе. Установлено, что финансовая трудность у страховой компании возникла из-за того, что к кризису они не рационально формировали в достаточном объеме свои резервы – средства, которые направляют на погашение возмещений за полисами в случае наступления страховых случаев.

Ключевые слова: страхование, страховщик, страхователь, страховые премии, страховые выплаты, страховые компании.

Mys'kiv G.V., Kramchenko R.A. The influence of financial crisis on insurance market of Ukraine

This article is about the development of insurance in modern social-economic treatment. The article deals with situation on insurance market of Ukraine before financial crises. The author distinguished different factors which have powerful influence on crisis in this branch. Also author foreseen possible development in the insurance business in Ukraine. It is set that financial pressures at insurance companies arose up because to the crisis they not rationally formed in a sufficient volume the backlogs - money which send to redemption of compensations after policies in the case of offensive of accidents insured.